

**LISINSKI
SUBOTOM
SVIJET NA
DLANU**
23/24

Subota, 24. veljače 2024. u 19:30

ZAGREBAČKI SOLISTI

JULIAN RACHLIN, violina

Svečani koncert u povodu 70. obljetnice Zagrebačkih solista

 LISINSKI

Svečani koncert u povodu 70. obljetnice Zagrebačkih solista

Frano Parać

Musica barocchiana za dvije violine i gudače – praizvedba

Allegro

solisti: **Sreten Krstić, Krunoslav Marić**, violine

Wolfgang Amadeus Mozart

Treći koncert za violinu i orkestar u G-duru, K. 216

Allegro

Adagio

Rondeau: Allegro

solist: **Julian Rachlin**, violina

Petar Iljič Čajkovski

Serenada za gudače u C-duru, op. 48

Pezzo in forma di sonatina: Andante non troppo – Allegro moderato

Valse: Moderato – Tempo di valse

Elegie: Larghetto elegiaco

Finale (Tema russo): Andante – Allegro con spirito

Johann Sebastian Bach

Treći brandenburški koncert u G-duru, BWV 1048

Allegro

Adagio

Allegro assai

Zagrebački solisti / u izvedbi skladbe J.S. Bacha sudjeluju nekadašnji članovi ansambla

Nakon koncerta s umjetnicima razgovara Gordana Krpan.

ZAGREBAČKI SOLISTI

Ansambel Zagrebačkih solista osnovan je 1953. godine u sklopu Radio Zagreba, pod umjetničkim vodstvom glasovitoga violončelista Antonija Janigra. Punih sedam desetljeća – pod umjetničkim vodstvom uglednih koncertnih majstora: Dragutina Hrdjoka, Tonka Ninića, Anđelka Krpana i Borivoja Martinić-Jerčića – Zagrebački solisti održavaju kvalitetu muziciranja na visokoj razini, što dokazuju redovitim nastupima na prestižnim svjetskim koncertnim pozornicama. Od 2012. Ansambel predvodi ugledni violinist Sreten Krstić, dugogodišnji koncertni majstor Minhenske filharmonije. Do sada su Zagrebački solisti održali više od 3500 koncerata na svim kontinentima, u najvećim svjetskim središtima i najslavnijim koncertnim dvoranama, kao što su Musikverein (Beč), Concertgebouw (Amsterdam), Royal Festival Hall (London), Berlin Philharmonic Hall, Koncertna dvorana Čajkovski (Moskva), Santa Cecilia (Rim), Carnegie Hall (New York), Opera House (Sydney), Victoria Hall (Ženeva), Teatro Real (Madrid), Teatro Colon (Buenos Aires) itd. Redovito su gostovali na najpoznatijim glazbenim festivalima, poput onih u Salzburgu, Pragu, Edinburghu, Berlinu, Bergenu, Barceloni, Istanbulu, Pradesu, Ossiachu, Dubrovniku i drugdje, a uz njih su muzicirali brojni ugledni solisti: Henryk Szeryng, Alfred Brendel, Christian Ferras, Pierre Fournier, Leonard Rose, James Galway, Jean-Pierre Rampal, Aldo Ciccolini, Katia Ricciarelli, Lily Laskine, Zuzana Ružičkova, Mario Brunello, Isabelle Moretti, Guy Touvron, Ray Chen i mnogi drugi. Zagrebački solisti izvode bogat repertoar koji čine djela svih glazbenih razdoblja, od baroka do suvremene glazbe. Posebno su usmjereni na izvođenje djela hrvatske glazbene baštine, od aktualizacije djela starijih skladateljskih naraštaja, do predstavljanja djela mlađih hrvatskih skladatelja. Snimili su više od sedamdeset nosača zvuka za ugledne diskografske kuće (Vanguard, EMI, ASV, Eurodisc, Melodia, Hispa-vox, Pickwick i Croatia Records). Među novijim izdanjima ističe se nosač zvuka s djelima Ernesta Cordera, snimljen s istaknutim solistima, violinistom Guillermom Figuerom i gitaristom Pepeom Romerom (Naxos, 2010.). To je izdanje nominirano za uglednu nagradu *Latin Grammy*. U lipnju 2014. Ansambel je također objavio nosač zvuka s djelima Borisa Papandopula u suradnji s pijanistom Oliverom Triendlom, koji je oduševio hrvatsku i inozemnu glazbenu kritiku. Zagrebačkim solistima dodijeljene su mnoge visoke nagrade i priznanja, među kojima se ističu: prva nagrada u Mar del Plati (za album *Koncerti 18. stoljeća*), Medalja *Pablo Casals*, Medalja *Elisabeth Sprague Coolidge* (za izvođenje suvremene glazbe), nagrade *Vladimir Nazor*, *Milka Trnina*, *Josip Štolcer-Slavenski* za najbolju izvedbu djela hrvatskoga skladatelja; zatim nagrade *Ivan Lukačić* Varaždinskih baroknih večeri, Villa Manin, UNESCO, Nagrada grada Zagreba, Srebrni kompaktni disk diskografske kuće Croatia Records, Orden za zasluge naroda sa srebrnim zracima, Plaketa grada Zagreba, više hrvatskih diskografskih nagrada *Porin* (1994. godine za životno djelo), Srebrna plaketa Hrvatske glazbene mladeži i brojne druge. Tijekom Domovinskoga rata Zagrebački solisti održali su

sedamdesetak dobrotvornih koncerata (za Dubrovnik, za srušene glazbene škole u Hrvatskoj, srušenu zgradu HNK-a u Osijeku, Kliniku za dječje bolesti Zagreb, za brojne razorene hrvatske spomenike i dr.), a održali su i brojne svečane koncerte u povodu osamostaljenja Hrvatske. Godine 2010. Ansamblu je dodijeljen *Orlando Grand Prix* za osobite umjetničke doprinose u ostvarenju cjelokupnoga programa Dubrovačkih ljetnih igara. Sedamdeset godina uspješnoga djelovanja taj je ugledni hrvatski ansambel ostvario prije svega zahvaljujući brojnim izvrsnim glazbenicima koji su bili njegovi članovi. Ono što sve članove, prošle, sadašnje i buduće, sasvim sigurno ujedinjuje jest vrhunska razina sviranja, discipliniranost u vještini kojom se bave te nepresušni entuzijazam i ljubav prema glazbi, napose prema komornome muziciranju.

Sreten Krstić – koncertni majstor
Krunoslav Marić, Saki Kodama, Mislav Pavlin, Davor Philips, Ivan Novinc,
Zvonimir Krpan, Marko Glogović – violine
Hrvoje Philips, Tajana Škorić – viole
Luka Galuf, Vid Veljak – violončela
Antal Papp – kontrabas
Mario Penzar – čembalo

U izvedbi skladbe W. A. Mozarta sudjeluju:

Ivana Vukojević – flauta I
Marijana Bačelić – flauta II
Marta Meštrović – oboa I
Daniela Jurišić – oboa II
Petar Kšenek – rog I
Ante Medvidović – rog II

U izvedbi skladbe J. S. Bacha sudjeluju nekadašnji članovi Zagrebačkih solista:

Violine

Anđelko Krpan
Ivana Penić Defar
Jože Haluza
Lovorka Moslavac
Đana Kahrman
Ivan Martinec

Viole

Milan Čunko
Marko Otmačić

Violončela

Zlatko Rucner
Tonka Javorović

Kontrabas

Mario Ivelja

SRETEN KRSTIĆ

Sreten Krstić rođen je 1953. u Beogradu. Počeo je svirati violinu u sedmoj godini. Gotovo četrdeset godina bio je koncertni majstor Minhenske filharmonije, počevši od 1980., kad je Orkestar vodio legendarni šef dirigent Sergiu Celibidache. Bio je koncertni majstor Svjetskoga orkestra mladih i nastupao je sa solistima poput Henryka Szerynga i Pierrea Fourniera te pod ravnanjem dirigenta kao što su Jean Martinon i Bernard Klee. Kao solist surađivao je sa slavnim dirigentima, među kojima su Sergiu Celibidache, James Levine, Zubin Mehta, Hiroshi Wakasugi, Horst Stein, Václav Neumann i Dmitrij Kitajenko, a karijera ga vodi u gotovo sve europske zemlje, Japan, SAD i Rusiju.

Snimao je za sve radijske i televizijske postaje bivše Jugoslavije, Bavarski radio, Zapadnonjemački radio, BBC (Manchester), Grčki radio (Solun) te za diskografske kuće PGP, Thorofofon, Arte Nova Classics i dr. Za njih je ostvario više kompaktnih ploča (solističke i komorne glazbe).

Godine 1985. utemeljio je Gasteig-Trio München, 1996. Filharmonijski gudački sekstet, a 1999. Komorni orkestar Filharmonijski solisti. Iste godine postaje i članom Glasovirskoga trija Gelius. Od 2012. je koncertni majstor Zagrebačkih solista.

Svira na violini koja je majstorski rad Nicolòa Gagliana iz 1760.

KRUNOSLAV MARIĆ

Krunoslav Marić osnovno i srednje obrazovanje stekao je u Rijeci, a diplomirao je 2007. na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u klasi prof. Maje Dešpalj Begović. Nakon završenoga studija usavršavao se u klasi prof. Ilye Gruberta na Fondazione musicale Santa Cecilia u Portogruaru (Italija). Kao solist nastupao je uz Orkestar opere Hrvatskoga narodnog kazališta Ivana pl. Zajca u Rijeci, Simfonijski orkestar Muzičke akademije u Zagrebu, Aradsku filharmoniju (Rumunjska) i Zagrebačke soliste. Dobitnik je nekoliko nagrada na hrvatskim državnim natjecanjima.

Još u vrijeme studija aktivno se bavi komornom glazbom, a 2005. s Akademskim gudačkim kvartetom snima nosač zvuka s djelima A. Weberna i J. Štolcера-Slavenskog, u izdanju Hrvatskoga glazbenog zavoda. Snimao je za HRT i RAI. Surađuje sa skladateljima filmske i scenske glazbe. Njegove snimke nalaze se u mnogim dokumentarnim i dugometražnim filmovima te suvremenim baletnim predstavama.

Godine 2015. s pijanistom Filipom Fakom i violončelistom Vidom Veljakom osniva Riječki klavirski trio s kojim redovito nastupa u Hrvatskoj i inozemstvu, a posebno je uspješna bila turneja Trija u Kini. Aktivno se bavi pedagogijom. Predaje na Glazbenoj školi Vatroslava Lisinskog i član je brojnih prosudbenih komisija. Kao gostujući koncertni majstor surađivao je s orkestrom Opere Hrvatskoga narodnog kazališta Ivana pl. Zajca u Rijeci i sa Sarajevskom filharmonijom. Od 2007. stalni je član Zagrebačkih solista.

JULIAN RACHLIN

Violinist, violist i dirigent **Julian Rachlin** djeluje kao glazbeni ravnatelj Jeruzalemskoga simfonijskog orkestra, kao šef dirigent Kristiansandskoga simfonijskog orkestra i kao prvi gostujući dirigent Filharmonijskoga orkestra Turku. Tijekom bogate karijere osnažene višestrukim umjetničkim interesima, koja traje više od trideset godina, Rachlin je diljem svijeta djelovao kao solist, dirigent, komorni glazbenik, glazbeni pedagog i umjetnički voditelj. Objavio je niz hvaljenih i nagrađivanih diskografskih izdanja za ugledne izdavačke kuće (Deutsche Grammophon, Sony Classical i Warner Classics).

Kao gostujući dirigent Julian Rachlin nastupa s najboljim svjetskim orkestrima, među kojima pozornost privlače Čikaški simfonijski orkestar, Europski komorni orkestar, Izraelska filharmonija, Kraljevska filharmonija, Simfonijski orkestar grada Birminghama, Bečki simfonijski orkestar, Filharmonija iz Osla, Konzerthaus orkestar iz Berlina, Helsinška filharmonija i Kraljevska filharmonija iz Liverpoola.

Kao soloviolinist dijelio je pozornicu s najuglednijim orkestrima i dirigentima. Posljednjih godina iznimno uspješne nastupe ostvario je s Filharmonijom iz Osla i Klausom Mäkeläom, Orkestrom Philharmonia i Santtu-Matiasom Rouvalijem, Nacionalnim simfonijskim orkestrom i Gianandream Nosedom, Minhenskom filharmonijom i Filharmonijom iz Los Angelesa pod vodstvom Zubina Mehte, Filharmonijom iz St. Peterburga s Jurijem Temirkanovim, Bostonskim simfonijskim orkestrom, Filharmonijskim orkestrom milanske Scale, Nacionalnim simfonijskim orkestrom Talijanske radiotelevizije i dirigentom Andrésom Orozco-Estradom, Simfonijskim orkestrom Bavarskoga radija, Simfonijskim orkestrom iz Montreala i Simfonijskim orkestrom iz Pittsburgha pod vodstvom Manfreda Honecka.

Glazbeni festivali koje je pokrenuo motivirani su njegovom strašću za okupljanjem što više ljudi kako bi zajedno slavili glazbu i umjetnost. Niz godina surađuje s vrhunskim glazbenim partnerima, među kojima su Martha Argerich, Jevgenij Kisin, Janine Jansen i Mischa Maisky. Uspjeh festivala *Julian Rachlin & Friends* koji je više od desetljeća vodio u Dubrovniku prepoznat je diljem svijeta. Od 2021. umjetnički je ravnatelj festivala *Zlatna jesen (Herbstgold)* u palači Esterházy u Eisenstadtu.

Svira na Stradivarijevoj violini iz 1704. (ex Liebig) te na violi koja je majstorski rad Lorenza Storionija iz 1785., zahvaljujući privatnoj Zakladi *Angelika Prokopp*.

Odabir rasporeda večerašnjega koncerta znakovit je i primjeren proslavi 70. obljetnice Zagrebačkih solista. Jedan od vodećih hrvatskih skladatelja Frano Parać prvo djelo posvetio im je prije više od 40 godina, a *Musica barocchiana* je šesta skladba koju je napisao za Zagrebačke soliste. Opusi Bacha, Mozarta i Čajkovskog, svaki unutar svoje glazbene epohe – baroka, bečke klasičke i romantike, vrhunci su skladateljskog majstorstva i nadahnuća, utkani u temelje europske kulture. Zagrebački solisti od početaka izvode glazbu tih velikana diljem svijeta.

Akademik **Frano Parać** (Split, 1948.) dugogodišnji je suradnik (gotovo rezidencijalni skladatelj) Zagrebačkih solista. Posvetio im je više djela: *Muziku za gudače* (1980.), *Muziku za gudače i čembalo* (1983.), *Serenadu za gudače* (1991.), *Koncert za violinu i gudače* (1986.), *Dva stavka za gudače* (2019.) i *Musicu barocchianu* (2024.), čiju praizvedbu večeras slušamo. Uz to, *Koncert za violinu, violu i gudače* (2008.), izvorno pisan za Varaždinski komorni orkestar, Zagrebački solisti često izvode.

Čvrsta veza Frane Paraća i Zagrebačkih solista nije ni slučajna ni iznenađujuća. Naime, djela Frane Paraća izrastaju iz istinske muzikalnosti, iz njegove trajne fascinacije zvukom i emocijom koju zvuk prenosi. Upravo su skladbe koje je pisao za Zagrebačke soliste u skladateljevom opusu bile prvi odmak od avangardne glazbe njegova vremena. Paraćevo uvođenje tonaliteta i dijatonskih melodija bio je novitet za koji se valjalo izboriti. Gotovo cijeli njegov opus zadržao se na toj liniji sublimacije tonaliteta i svih onih značajki suvremene glazbe koje su odgovarale njegovu skladateljskom habitusu. Paraćeve su skladbe, kako je sam rekao, „pune nostalgije za percepcijom glazbe na način emocija“. Svaka od njih je duboko osobno putovanje tijekom kojega skladatelj, nošen vedrim mediteranskim duhom, u poznatim krajolicima otkriva nove vizure i prostore zaklonjene od buke suvremenoga svijeta.

O svojem najnovijem djelu, *Musica barocchiana*, skladatelj piše: „Moja suradnja sa Zagrebačkim solistima traje od 1980. godine, kad su u Hrvatskom glazbenom zavodu praizveli moju skladbu *Muzika za gudače*. Od tada do danas, tijekom 44 godine, za Soliste sam napisao šest skladbi. Posljednja koju su praizveli bila su *Dva stavka za gudače* u povodu 65. godišnjice postojanja ansambla. Evo, došla je i njihova 70. godišnjica na kojoj praizvode *Musicu barocchianu* za dvije violine i gudače. Skladba je namijenjena tom svečanom obljetničkom koncertu. Poveznica s naslovom skladbe je isključivo njezina motoričnost. Nevelikog je trajanja (oko sedam minuta), a u opusu mojih skladbi, kad su u pitanju gudači, upravo je odnos dviju violina

Fotografija: www.franoparac.com

i gudača za mene bio veliki izazov. Posebno mi je drago što kao solisti na violinama nastupaju izvršni glazbenici Sreten Krstić i Krunoslav Marić.”

Frano Parać, skladatelj, glazbeni pedagog, profesor emeritus Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu, diplomirao je kompoziciju na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu, u klasi profesora Stanka Horvata, a usavršavao se kod Marina Zuccherija u Milanu u Studio di fonologia musicale della RAI. Od 1978. predaje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, isprva kolegije s područja glazbene teorije, a potom i kompoziciju.

Niz aktivnosti akademika Paraća povezan je s UNESCO-om na području očuvanja i promicanja hrvatske glazbene baštine. Uz to, jedan je od najzaslužnijih pokretača i realizatora ideje o izgradnji nove zgrade Muzičke akademije u Zagrebu, čiji je dekan bio u dva mandata (1985. – 1987. i 2002. – 2006.). Istodobno je (do 2009.) bio predsjednik Nacionalnoga vijeća za visoko obrazovanje i predsjednik Matičnoga odbora za umjetničko područje Nacionalnoga vijeća za znanost Republike Hrvatske. U više mandata bio je član Vijeća za glazbu i glazbeno-scenske umjetnosti Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Predsjednik je Fonda *Lovro i Lilly Matačić*, član vijeća festivala *Splitsko ljeto* te član odbora Nagrade *Vladimir Nazor*.

Pokretač je ciklusa koncerata klasične glazbe u atriju palače HAZU-a. Još od 1975. dobitnik je najviših nagrada struke i državnih odličja.

Od 2008. redoviti je član HAZU-a. Od 2011. do 2018. obnašao je dužnost tajnika Razreda za glazbenu umjetnost i muzikologiju HAZU-a, a 2018. izabran je za Akademijina potpredsjednika.

U sezoni 2014./2015. bio je rezidencijalni skladatelj HRT-a te je u tom svojstvu skladao djela: *Fortunae rota za zbor a cappella* i *Koncert za violončelo i orkestar*.

Dobitnik je sljedećih nagrada: Nagrada *Sedam sekretara SKOJ-a* (1979.); Vjesnikova nagrada *Josip Štolcer-Slavenski* (1979. i 2001.); Nagrada HAZU-a (1993. i 2001.); Nagrada *Međugorje* (1994.); diskografska nagrada *Porin* (1994. i 1996.); Nagrada *Judita* (2000.); Nagrada *Peristil* (2000.); Nagrada *Boris Papandopulo* Hrvatskoga društva skladatelja (2001.); Nagrada *Vladimir Nazor* (2001.); Nagrada hrvatskog glumišta (2001.); diskografska nagrada *Porin* za životno djelo (2015.). Odlikovan je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića. Dobitnik je Nagrade *Vladimir Nazor* za životno djelo (2022.). Objavljeno je više autorskih albuma s djelima Frane Paraća, a najnovije izdanje u ediciji *Ligatura* (u suradnji HRT-a i HDS-a) iz 2023. donosi snimke dvaju opsežnih Paraćevih vokalno-instrumentalnih djela: *suitu iz baleta Carmina Krležiana* i *Missu Marulianu*. Iz knjižice toga izdanja, koju potpisuje Hana Breko Kustura, preuzeta je skladateljeva biografija.

Raskošna i divna glazbena ostavština **Wolfganga Amadeusa Mozarta** (1756. – 1791.) uvijek nas iznova podsjeća na ljepotu ljudske mašte i bezgraničnu kreativnost koja, transponirana u glazbu, i danas jednakom snagom djeluje na emocije ljudi diljem svijeta.

Za svojega je kratkog života Mozart skladao više od 600 djela sa svih glazbenih područja. Prvi mu je učitelj glazbe bio otac Leopold, izvrstan violinist

i skladatelj, autor svjetski poznatog priručnika *Škola za violinu*, objavljena upravo u godini Wolfgangova rođenja. Wolfgang i njegova pet godina starija sestra Marija Anna (zvana Nannerl), oboje iznimno nadareni, uz očevu su poduku brzo napredovali. Često su svirali na kućnim koncertima izazivajući pravu senzaciju. Kad je Nannerl bilo deset i pol godina, a Wolfgangu šest, otac je zaključio da ih može izvesti pred širu publiku. Godine 1762. počelo je razdoblje Mozartovih brojnih putovanja, turneja, nemirnog i nestalnog života, koje mu uskoro donosi slavu i popularnost. S ocem i sestrom obilazi velika središta europske kulture – München, Beč, Augsburg, Stuttgart, Frankfurt, Bruxelles, Pariz, London, Antwerpen, Haag, Amsterdam. Svi su zadivljeni dječakovom nadarenošću pa Mozart postaje poznat kao čudo od djeteta. Virtuozno je svirao violinu i glazbala s tipkama, improvizirao bez poteškoća, a uskoro je počeo i skladati.

U njegovu razvojnom putu mogu se raspoznati dva velika razdoblja. Prvo počinje ranim skladbama i proteže se do konačnog odlaska u Beč (1781.), a drugo obuhvaća ostatak njegova života provedenog u austrijskoj prijestolnici. Prvo je razdoblje bilo ispunjeno putovanjima, nastupima, učenjem, a drugo većom stvaralačkom slobodom, ali i egzistencijalnim brigama. U oba je razdoblja Mozart ustrajno skladao, u početku konvencionalnije, pod utjecajem kasnoga baroka, galantnog stila i rokokoa, dok je poslije sabirao sve utjecaje i u svojoj stvaralačkoj imaginaciji napisao neke od najljepših stranica ne samo bečke klasike nego i glazbe uopće. U čemu je tajna privlačnosti Mozartovih djela, možda je ponajbolje izrazio sam skladatelj kad je 1782. u pismu ocu napisao: „To je sretna uravnoteženost između vrlo lakog i vrlo teškog; virtuozno ali ugodno uhu, prirodno, ali ne bez sadržaja. Ima tu pasaža koje se mogu svidjeti samo poznavatelju glazbe, ali ima i onih koje će usrećiti i laika.”

Mozart je skladao više od 40 koncertantnih djela, među kojima su najbrojniji koncerti za klavir. Slijede koncerti za violinu, rog, fagot, klarinet i druga glazbala. Violini i orkestru povjerio je pet koncerata i svi su vjerojatno nastali iste godine, 1775. (iako novija istraživanja otvaraju mogućnost da je prvi koncert nastao dvije godine ranije). U to vrijeme 19-godišnji skladatelj bio je u službi nadbiskupa Colloreda i djelovao je kao koncertni majstor dvorskoga orkestra u Salzburgu. Koncerte je vjerojatno pisao za sebe, a zna se da ih je na salzburškome dvoru osim Mozarta izvodio i talijanski violinist Antonio Brunetti koji ga je naslijedio na mjestu koncertnoga majstora. Zanimljivo je da je prije violinskih koncerata Mozart skladao samo jedan koncert za klavir i orkestar. I dok se poslije klavirskom koncertantnom

Fotografija: Wikimedia, Johann Nepomuk della Croce

glazbom uvelike bavio (napisao je 27 klavirskih koncerata), violini se kao koncertantnom glazbala više nije vraćao, uz iznimku prekrasne *Sinfonie concertante* za violinu, violu i orkestar iz 1779. Koncerti za violinu su trostavni, oblikovani su graciozno i iznimno elegantno unutar rokoko-klasičnog idioma.

Treći koncert za violinu i orkestar u G-duru, K. 216 otkriva dodirne točke između instrumentalne i operne glazbe jer počinje temom koju je skladatelj samo nekoliko mjeseci prije nastanka koncerta skladao kao ariju za svoju novu operu *Kralj pastir*. Mozartu vjerojatno nije nedostajalo ideja; temu je 'posudio' ponesen njezinim violinističkim karakterom koji u koncertu ističe drukčijim glazbenim kontekstom. *Adagio* donosi lirsku ariju violine pračenu suptilnim zvukom orkestra. Završni *Rondo* duhovito manipulira očekivanjima slušatelja neprestanim promjenama tempa i metra. Koncert je poznat po ljepoti melodija, ali i tehničkim izazovima koje Mozart, i sam izvrstan violinist, stavlja pred izvođača. Taj je koncert jedno od omiljenih djela Mozartova violinističkog repertoara.

Mnoge skladbe **Petra Ilija Čajkovskog** (1840. – 1893.) među najpoznatijim su djelima u cjelokupnoj povijesti klasične glazbe. Ljepota i snaga njegova izraza počiva

na nepresušnoj melodijskoj invenciji i dubokoj osjećajnosti. Nepogrešivo je glazbom izražavao najraznovrsnije ljudske osjećaje i genijalnom uvjerljivošću iskazivao duboke i skrivene psihološke procese. Glazba je govor njegove duše razumljiv publici diljem svijeta. Čajkovski je bio nestalan i nemiran, bolesno osjetljiv. Rijetko se osjećao sretnim, često razočaranim. Čeznuo je za unutarnjim mirom i čini se da je skladanje bilo najbliže toj neispunjenoj težnji. U svojim pismima Čajkovski uvijek iznova spominje potrebu za skladanjem: „Kao kakav medvjed u svojoj špilji, izjedam samoga sebe i svoje skladbe, koje nikad ne prestaju zvučati u mojoj glavi... Ja nisam ni za što osim za glazbu... Moram se požuriti, požuriti se; bojim se da ću umrijeti sa svom svojom glazbom u sebi... Skladanje je za mene neka vrsta glazbene ispovijedi duše.”

Čajkovski je u svojem opusu objedinio zapadnoeuropsko glazbeno nasljeđe s duhom i značajkama ruske glazbe. Na njegov su glazbeni izraz utjecali europski romantičari, primjerice Schumann, Chopin, Bizet i Massenet, ali i ruski skladatelji, poput Glinke ili Dargomižskog. Nije volio monumentalnost Wagnerovih opera, no Wagnerov orkestar i sustav lajtmotiva utjecao je na njegovo stvaralaštvo, poglavito na instrumentaciju opere *Pikova dama*. Čajkovski je dobro poznao

Fotografija: Wikimedia

Beethovenov opus, a od svih skladatelja najviše je cijenio Mozarta. U bogatoj umjetničkoj ostavštini Čajkovskoga nalaze se djela s mnogih glazbenih područja: opere, baleti, simfonije, koncerti, suite, glasovirske i komorne skladbe, pjesme. Svakoj od tih skupina podario je neko vrhunsko ostvarenje. Bio je prvi veliki ruski majstor simfonije, koncerta i komorne glazbe. U doba svojega skladateljskog sazrijevanja Čajkovski je često bio smatran reakcionarnim skladateljem, suviše okrenutim Zapadu, a pre-malo ruskoj glazbi. Školovao se kod Antona Rubinsteina, utemeljitelja prvoga ruskog konzervatorija u St. Peterburgu, pijanista, skladatelja i dirigenta koji je nastupao diljem Europe, čiji su skladateljski uzori bili Mendelssohn i Liszt. Rubinstein je u Rusiju donio europske metode glazbenoga obrazovanja i upozorio na važnost temeljitoga svladavanja kompozicijske tehnike na primjerima europskoga glazbenog nasljeđa. Njegov brat Nikolaj Rubinstein osnovao je Moskovski konzervatorij – upravo onaj na kojem je Čajkovski predavao od 1866. do 1877. godine. Istodobno je u St. Peterburgu jačala struja nacionalno orijentiranih skladatelja, revolucionarna „skupina petorice” ili Moćna gomilica, kojoj su pripadali Balakirev, Kjuj, Musorgski, Borodin i Rimski-Korsakov. Oni su htjeli stvoriti rusku glazbu, na ruskom jeziku, bez francuskih riječi u pjesmama ili talijanskih libreta u operama. Čajkovskog su smatrali nedovoljno modernim. Nepovjerenje je bilo obostrano – u očima Čajkovskog *Petorica* su bila ne samo opasni rušitelji postojećih vrednota nego i diletanti koji se poigravaju ozbiljnom umjetnošću. S vremenom su Čajkovski i *Petorica* izgradili skladan odnos pun poštovanja, no nisu se upuštali u kompromise i svatko je ostao dosljedan vlastitim glazbenim nazorima. Materijalno neovisan život posvećen skladanju Čajkovskom je omogućila stalna novčana pomoć imućne ljubiteljice glazbe Nadežde von Meck. Prema njezinoj izričitoj želji, nikad se nisu upoznali, a komunicirali su putem pisama. Ta je korespondencija iznimno vrijedan izvor podataka o skladateljevoj osobnosti, radu i razmišljanjima. Zahvaljujući potpori Nadežde von Meck, Čajkovski je, nakon napuštanja mjesta predavača na Moskovskom konzervatoriju, zimske mjesece provodio u Italiji, Francuskoj, Njemačkoj ili Austriji, a ljetne u Rusiji. Posljednjih pet godina života često je javno nastupao kao dirigent vlastitih djela. Njegova europska turneja 1888./1889. obuhvatila je velika glazbena središta: Prag, Berlin, Leipzig, Ženevu, Pariz i London, a okosnicu koncertnih programa činila je upravo *Serenada za gudače*. Godine 1891. Čajkovski je gostovao u Sjevernoj Americi. Umro je iznenada, u jesen 1893., na vrhuncu slave, cijenjen u Europi i Americi, u još i danas nerazjašnjenim okolnostima. ***Serenadu u C-duru za gudače, op. 48*** skladao je Čajkovski 1880. godine. Nadeždi von Meck pisao je 21. rujna: „Kako su uvijek nepostojane sve moje nakane da jednom posvetim dulje vrijeme svojem oporavku. Jedva što sam se unatrag nekoliko dana počeo predavati dokolici, kad me obuzeo neki neodređen osjećaj čežnje, čak prave nevoljkosti. Nisam više mogao uredno spavati, trpio sam od umora i slabosti. Danas nisam više mogao to izdržati pa sam se malo pozabavio pripremnim nacrtima za buduću simfoniju. I gle! Smjesta sam bio zdrav, bodar i miran. Pokazuje se da ja ne mogu živjeti ni dva dana bez posla, izuzevši dane provedene na putovanju... Zanosim se

namjerom da napišem simfoniju ili gudački kvartet. Ne znam još što će iz toga nastati.” Bio je to početak *Serenade za gudače*. Mjesec dana poslije, 22. listopada 1880. Čajkovski je ponovno pisao Nadeždi von Meck: „Moći ćete zamisliti, draga prijateljice, da mi je Muza u posljednje vrijeme bila vrlo naklonjena, kad Vam kažem da sam vrlo brzo dovršio dvije velike skladbe: *Svečanu uvertiru* i četverostavačnu *Serenadu za gudački orkestar*. *Uvertira* će biti vrlo bučna. Skladao sam je bez puno entuzijazma pa nema veliku umjetničku vrijednost. *Serenadu* sam, naprotiv, skladao vođen unutarnjim impulsom; duboko sam je osjećao i usudujem se nadati se da to djelo nije bez umjetničkih kvaliteta.” *Serenada* je jedan od najljepših *hommagea* skladateljevu idolu Mozartu. Naslov i struktura djela upućuju na uzore baštinske iz bečke klasike, no zvukovnost je obogaćena melodičkom skladateljeva romantičnog doba. Prvi je stavak u sonatnoj formi uz polagani uvod koji donosi prekrasnu, široko zasnovanu homofonu melodiju, čijim ponavljanjem u završnici djela Čajkovski majstorski ostvaruje zaokruženost forme. Drugi je stavak plesni – u Mozartovo doba bio bi to menuet, no kod Čajkovskog je riječ o elegantnom, pomno osmišljenom i virtuozno oblikovanom valceru. Treći stavak, *Elegija*, po svojoj je dubokoj osjećajnosti tipičan za Čajkovskog i jedan je od njegovih najljepših lirskih stavaka. Četvrti donosi citate dviju ruskih narodnih melodija (iz zbirke *Pedeset ruskih narodnih pjesama* koje je Čajkovski obradio potkraj šezdesetih godina 19. stoljeća). Rastući intenzitet tempa, ritma i uzbuđenja pred sam kraj prekinut je ponavljanjem polagane uvodne teme pa brza završnica djeluje još efektnije. Skladatelj je djelo obradio i za klavir četveroručno. *Serenada* je prvi put izvedena na privatnom koncertu na Moskovskom konzervatoriju u studenome 1880., a prva javna izvedba bila je u St. Peterburgu u listopadu 1881. Prema svojim glazbenim kvalitetama, *Serenada* je pravi glazbeni portret Čajkovskog, satkan od duboko izražajnih melodija stopljenih s intimnim lirizmom.

Glazba **Johanna Sebastiana Bacha** (1685. – 1750.) ubraja se među najviša postignuća ljudskoga duha. Svojom matematički preciznom konstrukcijom, intelektualnom snagom i emotivnim žarom snažno je utjecala na skladatelje kasnijih naraštaja sve do današnjih dana. Samozatajni leipziški kantor natkrio je svoje suvremenike ne samo brojem djela nego i poznavanjem glazbe drugih majstora te nadasve neponovljivim umijećem stapanja različitih iskustava s vlastitom individualnošću. Bach je stvarao u vremenu stilskih mijena i radikalnog zaokreta od polifonog prema homofonom stilu. Njegov opus sabire svu složenost glazbene prakse, utjecaja i nasljeđa baroknog doba i predstavlja ga kao skladatelja s bezbroj lica – kao

Fotografija: Wikimedia, Elias Gottlob Haussmann

sjajnog improvizatora, ali i pedantnog tehničara; konzervativnog pedagoga i smjelog inovatora; dubokog filozofa i jednostavnog duhovitog čovjeka; oštroumnog mislioca i lirskog sanjara; vjernika i glazbenog revolucionara; ukratko, kao skladatelja čudesne individualnosti.

Cijeli svoj stvaralački vijek Bach je skromno i samozatajno skladao za potrebe crkve i dvora u njemačkim gradovima u kojima je djelovao (Arnstadt, Mühlhausenu, Weimaru, Cöthenu i Leipzigu). Tako su sredine u kojima je živio i namještenja koja je tijekom života imao bitno utjecali na vrstu glazbe koju je pisao. U godinama provedenim u Weimaru na mjestu orguljaša i koncertnog majstora weimarskog orkestra, Bach je napredovao do visokoga skladateljskog majstorstva, pišući uglavnom orguljsku i crkvenu glazbu. Za boravka u Cöthenu (1717. – 1723.) počeo se zanimati za svjetovnu glazbu koja se njegovala na dvorovima, pa tada nastaje niz skladateljevih najvažnijih instrumentalnih djela – *Francuske* i *Engleske suite*, prvi svezak zbirke *Wohltemperiertes Klavier*, orkestralne uvertire, sonate... Cöthensko razdoblje bilo je svojevrsna priprema za sintezu bogatih tradicija svjetovne i crkvene glazbe, koju je Bach proveo u Leipzigu, gdje je kao kantor crkve sv. Tome djelovao od 1723. do kraja života. Na svaku je narudžbu odgovarao stvaranjem vrhunske umjetnosti, svako njegovo djelo odraz je veličanstvene moći skladateljeva genija.

Za života je Johann Sebastian Bach bio cjenjeniji kao interpret nego kao skladatelj. Iako je glazbala s tipkama (čembalo, orgulje, klavikord) svakodnevno rabio – bilo da je skladao, podučavao ili improvizirao, bilo javno nastupao, bio je i izvrstan violinist. Njegov sin Carl Philipp Emanuel zapisao je da se „otac bolje osjećao ravajući orkestrom kao violinist, nego kao čembalist“. Poslije smrti, Bachovi su rukopisi razdijeljeni njegovim sinovima i glazba leipziškog kantora ubrzo je zaboravljena. Od 1750. do 1800. nije tiskano ni jedno Bachovo djelo, a jedva da je koje izvedeno. Pozornost javnosti na njega je tek 1829. svrnuo Felix Mendelssohn izvedbom *Muke po Mateju*, točno stotinu godina nakon njezina nastanka. Bio je to početak Bachove renesanse i njegova je glazba ubrzo osvojila svijet. Ona prati glazbenike u njihovu odrastanju, svojom čudesnom ljepotom, kontemplativnošću i skladom trajno je nadahnuće i izazov svima koji je slušaju. Max Reger nazvao je Bachov opus „alfom i omegom svekolike glazbe“.

Popis Bachovih djela sadržava oko 1100 naslova koji obuhvaćaju sve glazbene vrste baroknog doba (osim opere). Svaku je od tih vrsta Bach razvio do neslućenih vrhunaca.

„Znam da će mnogi znalci i vrsni suci dati prednost njegovim kantatama,“ zapisala je u kronici Bachova života njegova supruga Anna Magdalena, „dok će drugi smatrati najboljima djela koja je napisao za glasovir. No počnemo li o tome razmišljati, nemoguće je izabrati što je najbolje ili dati nekom djelu prednost, pa je dobro izraziti to riječima *Pisma*: ‘kao zvijezda koja se od druge razlikuje sjajem’.“

Niz od šest **Brandenburških koncerata** Bach je 1721. posvetio markgrofu Christianu Ludwigu od Brandenburga, mlađem bratu pruskoga kralja Fridrika I.; odatle i naziv zbirke. Dvije godine prije iz Cöthena je oputovao u

Berlin da bi naručio novo čembalo pa je iskoristio priliku i nastupio za markgrofa regije Christiana Ludwiga, nadajući se zaposlenju na njegovu dvoru ili bar pokroviteljstvu. Grof je uistinu naručio od Bacha nekoliko skladbi i Bach mu posvećuje *Brandenburške koncerte*. Koliko je poznato, skladbe je uručio, ali za njih nije dobio nikakvu naknadu. Štoviše, partiture vjerojatno nisu izvedene, ostale su zagubljene više od jednog stoljeća i objavljene su tek uz stotu obljetnicu Bachove smrti, 1850. Analiza skladbi upućuje na to da ih je Bach sastavio na temelju starijih djela, ne samo iz cöthenskog, nego i iz weimarskog razdoblja, reciklirajući stariji glazbeni materijal, što je bila uobičajena praksa onoga vremena. Iako je zbirku naslovio „Šest koncerata za nekoliko instrumenata“, Bach se zapravo koristi širokim spektrom glazbala, i to u vrlo odvažnim kombinacijama. Uz iznimku prvoga koncerta, ostali su primjereni sastavu orkestra kojim je Bach raspolagao u Cöthenu i koji je činilo 17 svirača. Koncerti su oblikovani u stilu talijanskoga *concerta grossa* kakav je razvio Arcangelo Corelli. Naziv *concerto grosso* (veliki koncert) upućuje na to da su koncerti namijenjeni većem broju solista, odnosno skupini glazbala koja se nadmeće s orkestrom. U svakom od šest koncerata Bach istražuje različite kombinacije glazbala. Sva gudača i puhača glazbala, kao i čembalo, pojavljuju se kao solistička, čime se ostvaruje jedinstven karakter i prepoznatljiva boja svakog djela. Stavci su oblikovani različito, u rasponu od dvorskih plesova do složenih fugiranih dijelova. Najčešće se izvodi upravo **Treći brandenburški koncert u G-duru, BWV 1048**, pisan za tri violine, tri viole i tri violončela uz *basso continuo*. Osim što je riječ o koncertu u kojem ne postoji solist, nego Bach vještim izmjenjivanjem dionica gradi koncertantnu formu, djelo je inovativno i na formalnom planu. Naime, središnji, polagani stavak vrlo je osebujan. Čine ga dva akorda u polaganom tempu, svojevrsna harmonijska kadenca na koju se obično improvizira i koja čini most između dva brza, izrazito ritmična stavka. Prvi stavak je Bach poslije upotrijebio kao uvodnu *sinfoniju* u kantati *Ich liebe den Höchsten von ganzem Gemüte*, BWV 174, no tada je dodao puhače instrumente. Promatrani kao cjelina, Bachovi *Brandenburški koncerti* vrhunac su baroknoga koncertantnog umijeća.

Zagrebački solisti na svojim obljetničkim koncertima tradicionalno izvode Treći brandenburški koncert u proširenom sastavu, osnaženi nekadašnjim članovima ansambla, pronoseći duh zajedništva i radosti muziciranja.

ČLANOVI ZAGREBAČKIH SOLISTA OD 1954. DO DANAŠNJEGA SASTAVA:

20

OSNIVAČI

Antonio Janigro
Stjepan Aranjoš
Ivo Vuljević

KONCERTNI

MAJSTORI

Dragutin Hrdjok
Tonko Ninić
Anđelko Krpan
Borivoj Martinić Jerčić
Sreten Krstić

VIOLINE

Ivan Pinkava
Ivan Weiland
Vilko Bačić
Edo Pečarić
Tomislav Šestak
Josip Klima
Jelka Stanić
Ivo Kviring
Vladislav Marković
Zdravko Cobenzl
Mario Tovornik
Branko Trojnar
Mladen Sedak-Benčić
Augustin Detić
Ivica Kuzmić
Branko Košir
Zlatko Balija
Jože Haluza
Laura Vadjon
Bojan Čilić
Karlo S. Fio
Sergej Evseev
Vladimir First
Mirjam Pustički-Kunjko
Ivan Martinec
Goran Bakrač
Ivana Penić Defar
Vlatka Peljhan
Lovorka Moslavac
Ivan Zečević
Đana Kahrman

VIOLE

Stjepan Aranjoš
Stefano Passaggio
Daniel Thune
Daniel Thune
Ivica Franjić
Dušan Stranić
Tomislav Buljan
Ante Živković
Srećko Žagar
Davor Kuljerić
Krešimir Pustički
Marko Genero
Ivica Mimohodek
Marin Dujmić
Milan Čunko
Lucija Brnadić
Aleksandar Milošev
Marko Otmačić

VIOLONČELA

Zvonimir Pomykalo
Siegfrid Kiefer
Pajo Stojković
Srećko Prašelj
Božidar Jolić
Đorđe Ilić
Darko Kovačević
Branimir Pustički
Ernest Zornjak
Zlatko Rucner
Jasen Chelfi
Smiljan Mrčela

KONTRABASI

Milan Prosenik
Stjepan Sinjeri
Jože Strašek
Andrija Potroško
Vladimir Pavičić
Anđelko Kekelj
Mario Ivelja

ČEMBALO

Olivera Đurđević
Višnja Mažuran
Pavao Mašić

21

LISINSKI
SUBOTOM
SVIJET NA
DLANU
23/24

Subota, 16. ožujka 2024.

SIMFONIJSKI ORKESTAR GRADA BIRMINGHAMA

KAZUKI YAMADA, dirigent
ALICE SARA OTT, glasovir

William Walton: Preludij i fuga u c-molu, *The Spitfire*

Ludwig van Beethoven: Treći koncert za glasovir i orkestar u c-molu, op. 73

Edward Elgar: Enigma varijacije na izvornu temu, op. 36

Jedinstveno i nesvakidašnje glazbeno iskustvo orkestralnog muziciranja svjetskoga sjaja!

Jedna od senzacija ovogodišnjega ciklusa *Lisinski subotom* neosporno je **Simfonijski orkestar grada Birminghama**, jedno od deset najboljih orkestralnih tijela na svijetu! U stogodišnjoj povijesti Orkestra dovoljno je istaknuti tek jedan detalj: od 1980. do 1998. šef dirigent bio je sir Simon Rattle, jedan od najvećih dirigenata današnjice, koji je muziciranje „stotinu čudesnih glazbenika” ‘izbrusio’ do sjaja 24-karatnog briljanta! Nakon Rattlea, šefovi dirigenti Orkestra od 1998. do 2015. bila su još dva ‘titana’ današnjega dirigentskog Olimpa – Sakari Oramo i Andris Nelsons!

Današnji šef dirigent **Kazuki Yamada** najprominentniji je učenik legendarnoga japanskog dirigenta Seijija Ozawe, a već se danas može ubrojiti u najtjecajnije mlade glazbenike na planetu! Stupanj uigranosti orkestralnih glazbenika, oduševljenje i predanost kojim muziciraju, sjaj i raskoš njihovih limenih puhača i intonativna čistoća gudača gotovo da dodiruju gornju granicu dostižnog!

Vrsna njemačko-japanska pijanistica **Alice Sara Ott** počela je svirati glasovir s četiri godine: njezina nadarenost i nevjerojatan napredak i pijanistički razvoj uistinu iznenađuju, pa ju je stručna javnost u šali nazvala *Alisa iz zemlje čudesa*. Mlada pijanistica surađuje s najvećim svjetskim orkestrima i dirigentima i na glasu je kao jedna od najkompetentnijih svjetskih interpretkinja upravo glazbe Ludwiga van Beethovena, čiji će Treći koncert za glasovir i orkestar u c-molu izvoditi i na zagrebačkom gostovanju!

Lisinski i Zagrebačka filharmonija predstavljaju

ZAGREBAČKO GLAZBENO PROLJEĆE

25. – 28. travnja 2024.

ORGULJE – KRALJICA INSTRUMENATA

Svečani koncert obilježavanja 70. obljetnice ansambla Zagrebačkih solista održava se pod visokim pokroviteljstvom ministrice kulture i medija Republike Hrvatske Nine Obuljen Koržinek.